

O nazivu učinska / energetska elektronika

Zvonko Benčić

Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu

zvonko.bencic@fer.hr

SAŽETAK: U radu je istražena uporaba imenica *učin* i pridjeva *učinski* u hrvatskom elektrotehničkom nazivlju, od objave Šulekova *Hrvatsko-njemačko-talijanskoga rječnika znanstvenoga nazivlja* 1874. godine do danas. Utvrđeno je da naziv *energetska elektronika* obuhvaća samo dio *učinske elektronike*, i to onaj koji se koristi u elektroenergetici. Naziv *učinska elektronika* u skladu je s nazivima u većini europskih jezika, npr. s nazivima na engleskom, njemačkom, francuskom, ruskom, talijanskom i slovenskom jeziku te zadovoljava sva terminološka načela.

Ključne riječi: *energetska elektronika; učinska elektronika; učin; učinak*

1. Uvod

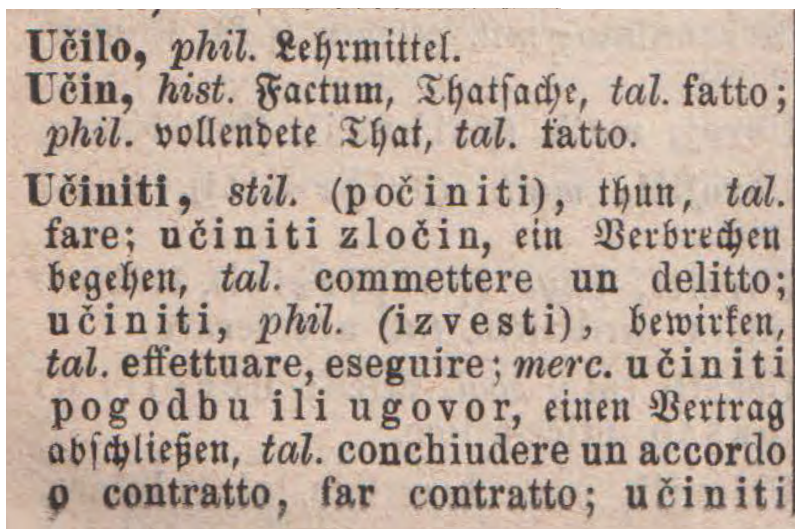
Posljednjih se nekoliko godina među inženjerima elektrotehnike raspravlja se o tome kako treba vratiti skupini predmeta iz *učinske elektronike* stariji naziv *energetska¹ elektronika*. Dva su argumenta za to: prvo, naziv *učin* nije općenito prihvaćen u elektrotehničkom nazivlju i drugo, oni koji su studirali od 1960. do 1990. priviknuli su se na naziv *energetska elektronika*.

Osnovna je svrha i cilj ovoga rada utvrditi značenje pridjeva *učinski* u nazivu *učinska elektronika* te opravdati uporabu imenice *učin* u hrvatskom elektrotehničkom nazivlju. U tu svrhu popisane su riječi *učinski* i *učin* u rječničkoj, stručnoj i udžbeničkoj literaturi.

¹ Od imenice energetika pravilno izveden je pridjev energetički, od imenice energija pravilno izveden pridjev je energijski. Pridjev energetska odnosi se na energetiku (HJP 2020). Nastao je posudivanjem u hrvatski jezik i nije u skladu s terminološkim savjetom koji glasi da ako već posuđujemo imenicu iz stranoga jezika ne trebamo posuđivati i pridjev nego se on izvodi iz posuđene imenice. No pridjev *energetički* u inženjerskoj zajednici nije prihvaćen.

2. Imenica *učin* u hrvatskom nazivlju

Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja (Šulek 1874)

Slika 1. Preslika natuknice *učin* (Šulek 1874: 1206)

Imenicu *učin* Šulek je uvrstio u svoj terminološki rječnik (slika 1). Transliteriran tekst glasi:

Učin, *hist.* Factum², Thatsache, *tal.* fatto;
phil. vollendete That, *tal.* fatto.

U Šulekovu rječniku rabljene riječi objašnjene su ovako:

Factum, *stil.* Thatsache, učin; *njem.* Begebenheit, događaj; *math.* Factum, Product, umnožak

Thatsache, *stat. phil.* učin, *fr.* fait accompli; vollbrachte Th., svršen posao

Fatto, *hist.* (atto), događaj, učin (azione), djelo, čin; (faccenda), posao

Njemačka sintagma: vollendete That, učin, ostvareno djelo. Kratice označuju (prema *Tumaču skratice* u Šulekovu rječniku): *fr.* franczki, *hist.* historia, *mat.* mathesis oder mathematica, *phil.* philosophia, *stil.* stilistica, *tal.* talijanski.

² Riječi napisane Yu Gothic UI Semilight fontom u Šulekovu su rječniku pisane goticom.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (Musulin, Pavešić 1967–71: 151–152)

Prepisani su samo dijelovi natuknice koji su relevantni za ovaj članak:

1. UČIN, *učin, m.*

c) *ono, što je učinjeno, djelo, učinak, čin, činjenica, događaj, rezultat, posledica.*

2. UČIN, *f. djelo, postupak*

Opaska: U rječnike hrvatskoga/hrvatskoga ili srpskoga jezika (Šonje 2000; Šarić, Wittschen 2008; Anić 2002; HJP 2020) nije uvrštena imenica *učin!*

Pravopisi i pravopisni priručnici

Tablica 1. Imenica *učin* u pravopisnim rječnicima

Publikacija	Pravopisni rječnik
<i>Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika</i> (Boranić 1941, 1951)	učin, čin ⁽¹⁾
<i>Pravopis hrvatskosrpskog jezika</i> (Jonke-Stevanović 1960, 1967)	nije u pravopisnom rječniku
<i>Hrvatski pravopis</i> (Babić, Finka, Moguš 1971, 1996)	učin (<i>čin, učinak</i>) ⁽²⁾
<i>Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika</i> (Anić, Silić 1987)	nije u pravopisnom rječniku
<i>Hrvatski jezični portal</i> (HJP 2020)	nije u rječničkoj bazi

⁽¹⁾ Riječi se tumače redovito poradi pravopisnih potreba; a inače samo onda, ako se umjesto tuđe, neobične ili pokrajinske riječi hoće istaknuti njezina domaća, obična ili književna zamjena.

⁽²⁾ U zagradi je dano tumačenje ili zamjenska riječ.

3. Imenica *učin* u hrvatskom elektrotehničkom nazivlju

Skripta *Jaka struja I* (Plohl 1927a: 17)

U VI. svesku, u definiciji djelotvornosti (stupnja djelovanja) generatora, Plohl rabi sintagmu *korisni učin*.

Skripta *Jaka struja II* (Plohl 1927b, 1928b)

Plohl djelotvornost transformatora definira omjerom (sekundarni korisni efekt)/(primarni uvedeni efekt) (Plohl 1928b). Također spominje *efekt trofazne struje* (Plohl

1928a). Lončar umjesto imenice *efekt* (rezultat djelovanja struje) upotrebljava istoznačnicu *učin*, a imenicu *efekt* stavlja u zagradu (Lončar 1942).

Udžbenik *Osnovi elektrotehnike I* (Lončar 1942)

U poglavlju IV. »Radnja i učin struje. Strujna toplina« Lončar na nekoliko mjesta rabi riječ *učin*.

- a) »Kako je množina elektriciteta [Q]³ prenesena vremenski konstantnom strujom I u vremenu t jednaka $Q = It$, za radnju električne struje, može se postaviti formula: $A = UIt$ [U je napon potreban za tok struje], a za *učin* (snagu, efekt), t. j. radnju u jedinici vremena, formula $N = UI$ « (str. 155).
- b) »Tako se u elektronskoj cijevi s dvije elektrode [diodi] iz sl. 63 na str. 118 *učin* $U_a I_a$ troši na ubrzavanje, odn. stvaranje kinetičke energije elektroda na njihovom putu između katode K i anode A, ...« (str. 156).
- c) Kod razmatranja učinkovitosti električnih žarulja uvodi pojam *potrošeni električni učin* ili kraće *potrošak učina* (str. 164). Naime, samo manji dio potrošenoga električnoga učina pretvara se u svjetlost (elektromagnetsko zračenje koje je vidljivo ljudskim okom) (str. 159).
- d) Ako treba razlikovati učine različite fizikalne prirode, dodaje pridjev, npr. ukupni svjetlosni učin, električki učin (str. 162) i sl.
- e) Rabi i sintagme (str. 168): *gubitak učina* (npr. kod punjenja akumulatora), *prenos učina* (kod dalekovoda) i *ukupni učin* (npr. strujnoga kruga).

U naslovu poglavlja IV. jesu imenice *radnja* i *učin*. Iz teksta je očito da im Lončar pridaje fizikalno različita značenja.

Udžbenik *Osnovi elektrotehnike II* (Lončar 1947)

U poglavlju G. »Strojevi izmjenične struje« (Asinhroni indukcionni motori) Lončar upotrebljava imenicu *učin* u dvije sintagme:

»Od prenesenih na sekundarni dio svakih 10000 W otpao bi onda 0,04·10000 = 400 W na gubitke u bakru rotora, a 9600 W dalo bi 'proizvedeni mehanički učin', i po tom bi, uz pretpostavku 100 W gubitaka zbog trenja i sl. 'korisni mehanički učin' bio 9500 W.«

³ U uglatim zagradama dodana su objašnjenja potrebna za razumijevanje teksta.

Dabac (1969) u svojem njemačko-hrvatskosrpskom rječniku proizvedeni/korisni mehanički učin naziva *učinak*.

Udžbenik *Osnovi elektrotehnike I* (Lončar 1956)

Ovo četvrto prošireno izdanje udžbenika rezultat je svih prethodnih izdanja, odnosno možemo ga smatrati »završnim mišljenjem« akademika Lončara.

Naslov IV. poglavlja koji je u izdanju iz 1942. glasio »Radnja i učin struje. Strujna toplina« jest proširen i u izdanju iz 1956. glasi »Rad (radnja) i snaga (učin) struje; strujna toplina« (str. 166). Očito je da je *radnja* sinonim za rad, a *učin* za snagu. Sam je tekst ostao isti: isključivo se rabe riječi *radnja* i *učin*.

Udžbenik *Osnovi elektrotehnike II* (Lončar 1958)

Glede naziva *učin* karakterističan je odsječak na str. 17:

»Kako se vidi, u izrazu (255) [$N = EI \cos\varphi$] za *pravi* ili *radni učin* u W dolaze *efektivne vrijednosti* E i I ... Faktor $k = \cos\varphi$ zove se *faktor učina* (*faktor snage*), a za razliku od pravog učina N u W produkt EI dobio je ime *prividni učin* N u VA . S razloga koje ćemo doskora upoznati javlja se katkad u razmatranjima također i *prazni (jalovi) učin*: $N' = EI \sin\varphi = N' \sin\varphi$ . ...«

U poglavlju »II) Polifazni sustavi izmjeničnih struja« mogu se naći sintagme:

- učin polifaznih sustava (str. 65)
- ukupni učin svih faza (str. 65)
- srednji učin trofaznog sustava (str. 66)
- mjerenje učina (str. 66)
- primarni faktor učina (str. 174)
- faktor učina mreže (str. 215)
- mehanički učin (str. 229)
- gubitak učina (str. 282) i sl.

Udžbenik *Električka mjerenja* (Lončar 1965)

Prvo izdanje tog udžbenika objavljeno je 1939. godine. Ovo četvrto izdanje razlikuje se od prvoga samo u tome što je dodan na kraju udžbenika dodatak (51 stranica). U udžbeniku pojavljuju se sintagme kojih nema u udžbenicima (Lončar 1956) i (Lončar 1958):

- učin generatora (str. 115), potrošača (str. 115), sijalice (str. 117)
- istosmjerni učin (str. 201)
- izmjenični učin (str. 201)
- faktor praznoga učina (str. 204)
- faktor prividnoga učina (str. 204)

Tehnički rječnik – njemačko-hrvatskosrpski (Dabac 1969)

Popisane su samo njemačke riječi u čijem je hrvatskom prijevodu riječ učin. To su:

<i>Leistung</i> [<i>specifische Produktion</i>]	učin [specifična proizvodnja, npr. t/h, m ³ /d, komada/h]
<i>Leistung, ausgebaut</i>	izgrađena snaga, izgrađeni učin
<i>Leistung einer Pumpe</i>	učin pumpe
<i>Leistung, normale</i>	normalna snaga, normalni učin
<i>Leistungsabnahme</i>	odvedena snaga, smanjenje snage (učina)
<i>Leistungsbegrenzungsschutz</i>	granična učinska zaštita [nadučinska odn. podučinska zaštita]
<i>Leistungsfähigkeit</i>	učinak, učin, proizvodnost, radna sposobnost, moć, izdržljivost
<i>Leistungsfähigkeit</i> [z.B. eines Schalters, Maschine usw.]	radna ili proizvodna sposobnost, proizvodnost, moć, valjanost [npr. sklopke, stroja itd.]
<i>Leistungsrückgang</i> [<i>Filter</i>]	opadanje učina, smanjenje učina

Tehnički rječnik – hrvatskosrpsko-njemački (Dabac 1970)

Treba uočiti široku uporabu imenice *učin* izvan područja elektrotehnike, slika 2. Hrvatske riječi / sintagme koje sadrže riječ *učin*, koje se upotrebljavaju ili se mogu upotrijebiti u elektrotehnici su:

učin [npr. m ³ /h; kom/d; t/min]	<i>Leistung, Lieferfähigkeit, Wirkung, Effekt, Leistungsfähigkeit</i>
učin [propusna sposobnost]	<i>Durchsatz, Durchsatzleistung</i>
učin [učinak]	v. učinak, učin
učin, godišnji	<i>Jahresleistung</i>
učin, granični	<i>Grenzleistung</i>
učin, izgrađeni	<i>ausgebaute Leistung</i>
učin, jedinični	<i>Einheitleistung</i>
učin, korisni [npr. Ah, Wh]	<i>Nutzleistung</i>
učin (lampe), svjetlosni	<i>Lichtleistung (der Lampe)</i>
učin, maksimalni	<i>Höchstleistung, Maximalleistung</i>
učin, nazivni	<i>Nennleistung</i>
učin, normalni	<i>normale Leistung, Normaleistung</i>
učin, pogonski	<i>Betriebsleistung</i>
učin, pojedinačni	<i>Einzeleistung</i>
učin, prosječni	<i>Durchschnittleistung</i>
učin, satni [npr. m ³ /h]	<i>Stundenleistung</i>
učin, srednji	<i>Mittelleistung</i>
učin, trajni	<i>Dauerleistung</i>
učin, ukupni	<i>Gesamtleistung</i>
učin, vršni ili maksimalni	<i>Spitzenleistung</i>

1363	učin	učin	1364
ubrzanje n — pri pravocrtnom gibanju / Bahnbeschleunigung f. — računski postupak [r] / Operationsbeschleunigung f. — relativno / Relativbeschleunigung f. — sila ide / Schwerebeschleunigung f. — Redbeschleunigung f., Fallbeschleunigung f. — sila ide, normale / Normalbeschleunigung f. — tangencijalna / Tangentialbeschleunigung f.; Bahnbeschleunigung f. — teretila [vitič] / Lastbeschleunigung f. — ubrzanje / Gesamtbeschleunigung f. — vremena / Zeitdehnung f., Zeitdilatation f. — sapornika / Ventilbeschleunigung f. ubrzati v. ubrzati ubrzati v. ubrzati UCPTE = Union pour la coordination de la production et du transport de l'électricité / Udruga za koordinaciju proizvodnje i transporta električne energije / Vereinigung zur Koordinierung von Erzeugung und Transport von Elektrizität ucrtati v. ucrtati učnik m. [u školi] / Schüler m. — [u privredi] / Lehrling m. — u privredi [družbene u SRN] od 1970 / Auszubildender m. [familiell in der BRD seit 1970] učnost f. Gelehrsamkeit f. učnik m. Wissenschaftler m., Gelehrter m. učnik m., sudionik m. / Teilnehmer m. — draže koji nudi najvišu cijenu / Meistbietender m. [Auktion, Licitatio, Versteigerung] učnost f. v. učina f., frekvencija f. — učestalost f. v. učestalost f. učestvovati, sudjelovati v. teilnehmen, sich beteiligen učestvovati v. sudjelovanje / Teilnahme f., Beteiligung f. učestvostručiti v. vervierfachen učiva n. / Lehrmittel n.	učin m. [npr. m'h; kom'd; t'min it'dl] / Leistung f., Lieferfähigkeit f., Wirkung f., Effekt m., Leistungsfähigkeit f. — [propusna sposobnost] / Durchsatz m., Durchsatzleistung f. — [jedinič] v. učinak m., učin m. — cilindra / Zylinderleistung f. — disanja [pumpa] / Förderleistung f. — dohivanja [rd] / Förderleistung f. — doprerna ugljena / Bekohlungsleistung f. — energetski [plin] / Energieleistung f. [Gas; Kraft] — hidraulička / Kühlturmleistung f. — [izgradnja] / ausgeübte Leistung f. — izmjene ions / Austauschvermögen n. — izmjenjiva / Austauschleistung f. — jame ili jama / Grubenleistung f. — janskoj izvosa [rd] / Förderleistung f. — jedinični / Einzelleistung f. — kolektivni [plin; npr. u m'h] / Mengeneleistung f. [Gas; z.B. in m'h] — koristan [npr. u Ah; Wh] / Nutzleistung f. [50 (z.B. in Ah; Wh)] — kotla ili kotlovi / Kesselleistung f. — [lampa, vjetlosni] / Lichtleistung f. [der Lampe] — ložišta / Feuerungsleistung f. — ložišta, toplinski [kcal/h] / Feuerungsleistung f. — [lože podzem] [mil] / Heizföhlenleistung f. — maksimalni / Höchstleistung f., Maximalleistung f. — nazivni / Nennleistung f. — normalni / normale Leistung f., Normleistung f. — oerjeval / Heileistung f. — [otopljivača] / Entgasungsleistung f. — [parni] / Dampfleistung f. — posogni / Betriebsleistung f. — pojedinačni / Einzelleistung f. — prijenosni ili transportni / Transportleistung f. — prijevorni / Förderleistung f. — pripravnosti / Bereitschaftsleistung f. — [proječni] / Durchschnittsleistung f. — [protčni] / Durchsatzleistung f.	učin m. — pumpanja, maksimalni, instalirani / installierte Hauptpumpenleistung f. — pumpe / Pumpenleistung f., Förderleistung f. oder Förderstrom m. einer Pumpe, Leistung f. einer Pumpe — pumpe, azidni / Kennleistung f. oder Nennförderstrom m. einer Pumpe — radni [kompresora za dalekovodni plin] / Förderleistung f. [Perrgas] — rashladni / Kälteleistung f. — rezervni / Reserveleistung f. — roštilja / Rostleistung f. — satni [npr. m'h] / Stundeneleistung f. — spremulja [topl] / Speicherleistung f. — srednji / Mittelleistung f. — stroja [radni stroj, npr. pumpa m'h] / Maschinenleistung f. [Arbeitsmaschine; z.B. Pumpe] — taljenja ili plastifikacije [injekcione prele; pl] / Plastifizierungsleistung f., Verflüssigungsleistung f. [einer Spritzgießmaschine] — toplinski / Wärmeleistung f., Wärmeeffekt m. — toplinski, instalirani / installierte Wärmeleistung f. — toplinski, najveći moguć [u obzoru na raspoložive dimenzionirani dio postrojenja] / Wärme-Engpasseleistung f. — toplinski, nazivni / Wärmenennleistung f. — toplinski, osigurani / gesicherte Wärmeleistung f. — toplinski, potrebni / Wärmeleistungsbedarf m. — toplinski, raspoloživi / verfügbare Wärmeleistung f. — toplinski, raspoloživi [u toplani] / betriebsbereite Wärmeleistung f. — toplinski, raspoloživi [za potrošnje] / bereitzustellende Wärmeleistung f. — toplinski, rezervni / Wärmereserveleistung f. — toplinski, srednji / mittlere Wärmeleistung f. — toplinski, usukar [npr. gria] / Wärmeeingabeleistung f. — trajni / Dauerleistung f. — ukupni / Gesamtleistung f. — [valjasti [ind]] / Walzleistung f. — vršni ili maksimalni / Spitzenleistung f.	učin m. — zavarivanja / Schweißleistung f. učinak m., učin m. / Wirkung f., Auswirkung f., Leistung f., Effekt m. — [topl] / Durchsatz m. — zastavljanja, dvostrani / doppelseitige Sperrwirkung f. — klimator utora / Keimnetzwirkung f. — poremećaja / Störwirkung f. — proivodni ili radni / Arbeitsleistung f. — [specifični] / Durchsatzleistung f. — roštilja / Rostleistung f. — zračenja / Strahlungseffekt m. — zastavljanja, biološki / biologischer Strahlungseffekt m. učiniti v. tun, machen, bewirken — [izvršiti rad ili radnju] / lösen — [ustrojiti [kozu]] / gerben — [pristupačnim] / erschließen, zugänglich machen — radioaktivni / radioaktiv machen, radioaktiv versuchen, aktivieren učinaka preopterećenosti f. / Leistungsüberlastigkeit f. — rastavna sklopka f. / Leistungstrenner m., Leistungstrennschalter m. — sklopka f. [može automatski halati] / abnormale strome, npr. struju kratkog spoja] / Leistungsschutz m. 15 [auch VDE 0670] — sklopka f., plinovorna / Hartgasleistungsschalter m. — sklopka f., rastavna / Leistungstrenner m., Leistungstrennschalter m. — sklopka f., utična / Einfahrschalter m. — usmjerna zaštita f. / Leistungsrichtungsschutz m. — zaštita f. / Leistungsschutz m. 16 učinski [što se više snage] / Leistungs... — ili energetski transformator m. / Leistungstransformator m. [LT] — [ispravilač m. / Leistungsgleichrichter m. — kabel m. / Leistungskabel n. — osiguranje m. / Hochleistungsicherung f., NH-Sicherung f. — rastavilač m. / Leistungstrenner m., Leistungstrennschalter m. — rastavilač m., plinovorni / Hartgas-trennschalter m. — [rele] m. / Leistungsrelais n. 16

Slika 2. Izvan područja elektrotehnike česta je imenica *učin* (Dabac 1970: 1363–1365)

Elektrotehnički rječnik – njemačko-hrvatski (Muljević 1996)

Leistung

snaga, učin, učinak, djelovanje; usluga

Leistungsprüfung

ispitivanje snage / učina

Leistungsfähigkeit

učinak, učin, radna sposobnost, moć, izdržljivost

Elektrotehnički rječnik – hrvatsko-njemački (Muljević, Horvatić 2000)

učin, *usp.* učinak

Leistung, Leistungsfähigkeit

učin, energetski

Energieleistung

učin, influencije

Influenzeffect

učin, izgradnje

Ausbauleistung

učin, jedinični

Einheitsleistung

učin, količinski	<i>Mengeleistung</i>
učin, korisni izlazni	<i>Nutzausgangleistung</i>
učin, kotla	<i>Kesselleistung</i>
učin nabijanja kapaciteta	<i>Kapazitätsleistung</i>
učin, najveći	<i>Höchleistung, Maximalleistung</i>
učin, obroka / doze energije	<i>Energiedosisleistung</i>
učin, ogrjevni	<i>Heizleistung</i>
učin, pojedinačni	<i>Einzelleistung</i>
učin, prijevozni	<i>Förderleistung</i>
učin pripravnosti	<i>Bereitschaftleistung</i>
učin, prosječni	<i>Durchschnittsleistung</i>
učin, radni	<i>Förderleistung</i>
učin, rashladni	<i>Kälteleistung</i>
učin, sisaljke / pumpe	<i>Pumpenleistung</i>
učin, sisaljke / pumpe, nazivni	<i>Nennförderstrom der Pumpe</i>
učin, spremnika (topline)	<i>Speicherleistung</i>
učin, stroja	<i>Maschinenleistung</i>
učin, svjetlosni	<i>Lichtleistung</i>
učin telegrafiranja	<i>Telegraphieleistung</i>
učin, toplinski	<i>Wärmeleistung, Wärmeeffect</i>
učin, trajni	<i>Dauerleistung</i>
učin, usisivanja	<i>Saugleistung</i>
učin, usisni	<i>Saugleistung</i>
učin, visoki	<i>Hochleistung</i>
učin zavarivanja	<i>Schweisleistung</i>
učin zvuka	<i>Schalleistung</i>

Zaključno, u elektrotehničkom su nazivlju učin, snaga i efekt istoznačnice. Imenica učinak ima tri značenja: (1) učin, (2) posljedica učina i (3) korisni dio učina.

4. Pridjev *učinski* u hrvatskom elektrotehničkom nazivlju

Oglas u časopisu *Informacije Rade Končar* (Belin 1954)

U oglasu, pridjev *učinski* nalazi se u dvije sintagme: *učinski transformatori* i *učinske sklopke*. Iz oglasa je očito da se radi o transformatorima i sklopkama koji se koriste u elektroenergetici.

„RADE KONČAR“ TVORNICA ELEKTRIČNIH STROJEVA
ZAGREB, Polerovo šetalište 22

Telofon: 34-555 (50) linija; Upravni: 58-413 / Telegram: Konča, Zagreb / Teletipovi: 62-154 / Polarnište poštom: 304 / Tekstil račun: Narodna banka broj 488-T-88 / Vojvodske politike: Zagreb, Zepolinski kotlovođev – industrijski kotlovođev

Program proizvodnje

I. ROTACIONI STROJEVI

Asinhroni strojevi
Izrađujemo ih u različitoj i zatvorenoj izvedbi s kavezima ili kotlovnim rotorsima, sa horizontalno ili vertikalno postavljanje, s nogama, prirubnicom ili za ugradnju, za sve uobičajene napone, brzine vrtnje, načine upravljanja i vrste priključaka:

1. Normalni mali motori do 30 kW
2. Srednji motori od 30 kW do 1000 kW
3. Veliki motori iznad 1000 kW
4. Ugradni motori
5. Dvokavezni motori
6. Motori polno preklapivi
7. Motori za industrijski, zaštićeni od iznjanjanja eksplozije
8. Motori za redarstvo, zaštićeni od iznjanjanja eksplozije
9. Motori za paljeprivredni
10. Motori za kranove
11. Ikalčki motori
12. Razni specijalni motori

Sinhroni strojevi

1. Trofazni komasirani asinhroni generatori malih snaga od 2 kVA do 125 kVA za napon 400/230 V, 50 Hz i za sve uobičajene brzine vrtnje.
2. Trofazni sinhroni generatori svih snaga, za sve uobičajene napone i brzine vrtnje u izvedbama s horizontalnom i vertikalnom osi, osim za hidro- i termoelektrane svih veličina.
3. Kavezni sinhroni motori do 5 kW
4. Trofazni sinhroni motori svih snaga za uobičajene napone i brzine vrtnje.

Istoosmjerni strojevi
Svih snaga za uobičajene napone i brzine vrtnje za sve vrste primjena kao generatori ili motori.

Agregati
Svaki agregat za struje snagom do 400 A kod napona luka do 30 V, snaga motora 10 kW.

II. TRANSFORMATORI

Učinski transformatori
Izrađuju se za sve napone, uobičajene prenosne odnose i spojeve, za unutarnju ili vanjsku montažu sa ili bez regulacije napona pod teretom.

1. Transformatori do 4 MVA
2. Transformatori iznad 4 MVA

Mjerni transformatori

1. Strujni transformatori u kotlu u uljem s jednom ili dvije jezgre, namakati ili izvan s jednom ili dvije jezgre za sve uobičajene napone, klase 0,5, 1 i 2.
2. Naponski transformatori u kotlu u uljem dvo-polno ili jedno-polno izolirani za sve uobičajene napone klase 0,5, 0,2 i 1.

Zakretni transformatori

III. APARATI ZA NISKI NAPON

Sklopke

1. Poluinske sklopke i preklapke, priladne i ugradne
2. Poluinske sklopke za sklopne razdjelnice
3. Okretne sklopke (u pripremi)
4. Motorne zaštitne sklopke (u pripremi)
5. Sklopnici
6. Releji (Dochholz, tlačni)
7. Signalne sklopke
8. Tipkala

Oprema za kranove i liftove

1. Kontroleri i otpornici
2. Obojni magnetni i obojni motori
3. Pribor za vozne vodove
4. Sklopnici za liftove

Pribor za upravljanje i regulaciju motora i generatora

1. Rotorski upravljači razfazi u ulju
2. Rotorski vedatni upravljači
3. Regulacioni upravljači

Osigurači

1. Nosni osigurači
2. Patrone visokog napona (u pripremi)

Razvodne ploče i pribor

1. Razvodne i komandne ploče potpuno opremljene za elektrane, transformatorske stanice, industriju i sve ostale elektropostrojenja.
2. Pribor za ploče kao kafičite za sinhronizaciju, signali, tablo, redne stezaljke, bakelitni nosači, stezaljke za sabirnice i slično.

IV. APARATI ZA VISOKI NAPON

Rastavljači

1. Rastavljači do 30 kV za unutarnju montažu
2. Rastavljači 110 kV za vanjsku montažu
3. Linijski rastavljači do 30 kV

Pogoni za aparate

1. Rotni pogoni
2. Pneumatski pogoni

Osigurači

1. Nosni osigurači i rastavni osigurači
2. Patrone visokog napona (u pripremi)

Nosači sabirnice

1. Potporni izolatori

Učinske sklopke

1. Hidromatske učinske sklopke do 30 kV
2. Pneumatske učinske sklopke za 30 i 110 kV

V. PROJEKTI I MONTAZE
Preuzimamo na projektiranje i izvedbu kompletne elektrifikacije postrojenja svih vrsta za: hidro i termoelektrane transformatorske i razvodne stanice, valjanjske uređaje, požarnike, instalacije u svim vrstama industrije i rudarstva, nosače i dizala svih vrsta elektrane peti svih vrsta svjetlosne stanice i slično.

Slika 3. Godine 1954. u Poduzeću »Rade Končar« upotrebljavao se pridjev *učinski* (Belin 1954)

Oglas u udžbeniku *Elektrotehnika – osнови* (Kaiser 1956) [29]

Ovaj oglas proširenje je oglasa u časopisu *Informacije Rade Končar* s nekoliko novih podataka; no ponavljaju se nazivi *učinski transformatori* i *učinske sklopke*.

»RADE KONČAR«
 TVORNICA ELEKTRIČNIH STROJEVA
ZAGREB
 FALLEROVO ŠETALIŠTE 22
 Telefon: 34-051 — Telegram: Končar, Zagreb — Teleprinter: 02-104
 Pošt. pretisak 304

PROGRAM PROIZVODNJE:

I. ROTACIONI STROJEVI

Asinhroni strojevi
 Izvedbeno II u različitim i izvornoj izvedbi s kavezima III kolutnih rotorom, sa motornim II u velikim postavljajima, u stepena, priklonim II za ugradnju, sa sve uobličene napone, brzine vrtnje, sadnje upotrijebi i vrste primjena:

- Trofazni motori
- Normalni mali motori do 30 kW
- Srednji motori od 30 do 100 kW
- Veliki motori iznad 100 kW
- Ugradni motori
- Dvokazneni motori
- Motori polno preklopivi
- Motori sa inverterima, sabliženi od iznavajanja oklopilje u izvedbi 8n
- Motori sa ruderativno, sabliženi od iznavajanja oklopilje u izvedbi 8n
- Motori za poluprivode
- Motori za kranove
- Taktilski motori
- Razni specijalni motori

XXIV

Jednofazni asinhroni motori

Sinkroni strojevi
 Trofazni kompenzacioni samohodni generatori malih snaga od 7 kVA do 100 kVA za napone 600/900 V, 60 Hz i za sve uobličene brzine vrtnje.
 Trofazni asinhroni generatori svih snaga, sa sve uobličene napone i brzine vrtnje u izvedbama s hvat-sustacima i vertikalno postavljajima, za hidro- i termo-elektrane svih veličina.

Kavzni sinkroni motori do 8 kW
 Trofazni sinkroni motori svih snaga za uobličene napone i brzine vrtnje.

Trofazni Diesel-generatorni agregati T do 100 kVA

Iskusi mjerni strojevi
 svih snaga za uobličene napone i brzine vrtnje za sve vrste primjene kao generatori III motora.
 Svezni agregati sa strujno svjetlovanja do 400 A kod napona iznad do 30 V, snaga motora 10 kW.

Stroji za tražvanje i tražljive elektrodinamske pojave (amplituda)

II. TRANSFORMATORI

Učinski transformatori
 za sve napone, prijemne omjere i spojeve, usustavlja III vrsta-a moćnosti.
 Svezki transformatori do 4 MVA
 Veliki transformatori 4–100 MVA
 Regulacioni transformatori

Mjerni transformatori
 samostalni, stepeni i potpomi, I ili 2 jezgve, do 110 kV

Naponski transformatori
 malih i srednjih III jednofazno izolirani, do 110 kV

Zakretni transformatori
 Magnetska pojačala

III. APARATI ZA NISKI NAPON

Sklopke
 Polupne sklopke i preklapke, prikladne, srednje te za odložene razmjajke
 Okretne sklopke
 Motorne zaštitne sklopke (u pripremi)
 Sklopnici
 Releji (Buchholz, vlažni)
 Signalne sklopke, upaljači

Oprema za kranove i liftove
 Kontrolni i dionice
 Oklopi napadni i oklopi motora
 Pripor za vome vodove
 Sklopke za liftove

Pripor za upuštanje i regulaciju motora
 Kontrolni i dionice
 Oklopi napadni i oklopi motora
 Pripor za vome vodove
 Sklopke za liftove

Automatski regulatori napona
 Rotorni upaljači rradni i u ulju
 Rotorni vodeni upaljači
 Regulacioni upaljači

Osigurvači

Nosili osigurvači
 Održavni velike snage (u pripremi)
 Razvodne ploče i pribori
 Razvodne i komandne ploče, potpuno opremjene sa elektrom, transformatorske stanice, industrijski i avn ostali elektropodručja.

Pripor za ploče.

IV. APARATI ZA VISOKI NAPON

Učinske sklopke
 Hidromotne sklopke 10 i 30 kV
 Pneumatske sklopke 80 i 110 kV

Rastavljači
 Rastavljači do 30 kV za unutarnji, za 110 kV za vanjski montaju

Učinski rastavljači do 30 kV

Nosili osigurvači i rastavni osigurvači
 Potpomi izolatori i nosili sabirnice
 Pogoni za aparate
 Ručni i pneumatski pogoni

V. ELEKTRICNE PEĆI I GRILJACI

Kalinskih peći

Tigarjale i električne solne kupke
 Električne i solne kadne kupke
 Termalne kupke
 Končne, končne silinske i dvo-končne silinske peći
 Laboratorijske peći
 Javne peći sa cirkulacijom zraka
 Sušare

Metaličke peći

Indukcione (n. f.) i lučne peći

Posebne peći

Pokrovne peći i sušare za lim
 Javne peći za bakar i folik
 Peći za šarenje šipaka i citivi
 Peći za cimbunje

Griljaci

Griljaci (kaloriferi)
 Ugradni i cijevni griljaci

VI. PROJEKTI I MONTAZA

za hidro- i termo-elektrane, transformatorske i razvodne stanice, valjanike uređaje, pogonske instalacije za industrijski i rudarski, prometna i dizalna svih vrsta, pumpe stanice i sl.

XXV

Slika 4. Oglas Poduzeća »Rade Končar« u udžbeniku *Elektrotehnika – osnovi* (Kaiser 1956: XXIV–XXV)

Udžbenik Osnovi elektrotehnike II (Lončar 1958: 322)

– učinsko pojačanje

Tehnički rječnik – njemačko-hrvatskosrpski (Dabac 1969)

<i>Leistungsbegrenzungs-schutz</i>	granična učinska snaga
<i>Leistungsgleichrichter</i>	[nadučinska odn. podučinska zaštita]
<i>Leistungsrelais</i>	učinski ispravljač
<i>Leistungsrichtungsrelais</i>	učinski relej
<i>Leistungsrichtungsschutz</i>	usmjereni učinski relej
<i>Leistungsschalter</i>	učinska usmjerna zaštita
	učinska sklopka

<i>Leistungsschutz</i>	učinska zaštita
<i>Leistungstransformator</i>	učinski ili energetska transformator
<i>Leistungstransistor</i>	učinski tranzistor
<i>Leistungstrenner</i>	učinski rastavljač
<i>Leistungstrennschalter</i>	rastavna učinska sklopka

Tehnički rječnik – hrvatskosrpsko-njemački (Dabac 1970)

učinska preopterativost	<i>Leistungsüberlastbarkeit</i>
učinska rastavna sklopka	<i>Leistungstrenner, Leistungstrennschalter</i>
učinska sklopka	<i>Leistungsschalter</i>
učinska sklopka, plinotvorna	<i>Hartgasleistungsschalter</i>
učinska sklopka, rastavna	<i>Leistungstrenner, Leistungstrennschalter</i>
učinska sklopka, utična	<i>Einfahrschalter</i>
učinska usmjerna zaštita	<i>Leistungsrichtungsschutz</i>
učinska zaštita	<i>Leistungsschutz</i>
učinski ili energetska transformator	<i>Leistungstransformator</i>
učinski ispravljač	<i>Leistungsgleichrichter</i>
učinski kabel	<i>Leistungskabel</i>
učinski osigurač	<i>Hochleistungssicherung</i>
učinski rastavljač	<i>Leistungstrenner, Leistungstrennschalter</i>
učinski rastavljač, plinotvorni	<i>Hartgastrennschalter</i>
učinski relej	<i>Leistungsrelais</i>
učinski relej s određenim kutom	<i>Mischleistungsrelais</i>
učinski relej, usmjereni	<i>Leistungsrichtungsrelais</i>
učinski tranzistor	<i>Leistungstransistor, Endtransistor</i>

Elektrotehnički rječnik – njemačko-hrvatski (Muljević 1996)

<i>Leistung</i>	snaga, učin, učinak, djelovanje; usluga
<i>Leistungsdiode</i>	učinska dioda
<i>Leistungsfähigkeit</i>	učinak, učin, radna sposobnost, moć, izdržljivost
<i>Leistungsfernselbst-schalter</i>	daljinska automatska učinska sklopka
<i>Leistungsferrit</i>	učinski ferit
<i>Leistungsfilter</i>	učinski filter
<i>Leistungsflussdiagramm</i>	učinski dijagram toka
<i>Leistungsgebiet</i>	učinsko područje
<i>Leistungsgrenzschalter</i>	granična učinska sklopka
<i>Leistungsimpulstransformator</i>	učinski impulsni transformator
<i>Leistungsinanspruchnahme</i>	učinska zauzetost, učinsko opterećenje
<i>Leistungskabel</i>	energetski / učinski kabel
<i>Leistungskapazität</i>	učinski kapacitet
<i>Leistungskennzahl</i>	učinski koeficijent
<i>Leistungsklystron</i>	učinski klistron, klistron snage
<i>Leistungskontakt</i>	učinski kontakt
<i>Leistungskreis</i>	učinski strujni krug
<i>Leistungslinie</i>	učinska krivulja
<i>Leistungsmessender</i>	učinski generator signala)
<i>Leistungsölschütz</i>	učinski uljni sklopnik / kontaktor
<i>Leistungsölströmungsschalter</i>	učinska malouljna sklopka
<i>Leistungssoszillator</i>	učinski oscilator
<i>Leistungspentode</i>	učinska / izlazna pentoda
<i>Leistungsquotient</i>	učinski kvocijent

<i>Leistungsreihe</i>	red snage, učinski red
<i>Leistungsrelais</i>	učinski relej
<i>Leistungsrichtungsrelais</i>	usmjereni učinski relej
<i>Leistungsrichtungsschutz</i>	učinska usmjerna zaštita
<i>Leistungsröhre</i>	učinska / snažna / izlazna elektronka
<i>Leistungsrückgang</i>	opadanje / smanjenje učina
<i>Leistungsschaltelement</i>	učinski rasklopni element)

Elektrotehnički rječnik – hrvatsko-njemački (Muljević, Horvatić 2000)

učinska automatska sklopka	<i>Leistungsselbstschalter</i>
učinska dioda	<i>Leistungsdiode</i>
učinska elektronika	<i>Leistungselektronik</i>
učinska elektronka	<i>Leistungsröhre</i>
učinska elektronka s putujućim/ /progresivnim valom	<i>Leistungswanderfeldröhre</i>
učinska elektrotehnika	<i>Leistungselektrik</i>
učinska konverzija	<i>Leistungswechselrichtung</i>
učinska krivulja	<i>Leistunglinie</i>
učinska malouljna sklopka	<i>Leistungölströmungsschalter</i>
učinska pentoda	<i>Leistungspentode</i>
učinska preopterativost	<i>Leistungsüberlastbarkeit</i>
učinska regulacijska sklopka	<i>Lastregelschalter</i>
učinska sklopka	<i>Kraftschalter, Krafteinschalter,</i> <i>Leistungsschalter</i>
učinska sklopka predstupnja	<i>Vorstufenleistungsschalter</i>
učinska sklopka, daljinska automatska	<i>Leistungsfernselbstschalter</i>
učinska struja	<i>Leistungsstrom</i>

učinska tarifa	<i>Leistungstarif</i>
učinska trioda	<i>Leistungstriode</i>
učinska usmjerna zaštita	<i>Leistungsrichtungsschutz</i>
učinska utična naprava	<i>Kraftsteckvorrichtung</i>
učinska utičnica	<i>Kraftsteckdose</i>
učinska zaštita	<i>Leistungsschutz</i>
učinska zauzetost	<i>Leistungsinanspruchnahme</i>
učinska Zenerova dioda	<i>Leistungszenerdiode</i>
učinski dijagram toka	<i>Leistungsflußdiagramm</i>
učinski ferit	<i>Leistungsferrit</i>
učinski filter	<i>Leistungsfilter</i>
učinski generator signala	<i>Leistungsmeßsender</i>
učinski impulsni transformator	<i>Leistungsimpulstransformator</i>
učinski ispravljač	<i>Leistungsgleichrichter</i>
učinski izmjenjivač	<i>Leistungswechselrichter</i>
učinski kabel	<i>Leistungskabel</i>
učinski kapacitet	<i>Leistungskapazität</i>
učinski klistron	<i>Leistungsklystron</i>
učinski koeficijent	<i>Leistungskennzahl</i>
učinski kontakt	<i>Leistungskontakt</i>
učinski kvocjent	<i>Leistungsquotient</i>
učinski MOS tranzistor	<i>MOS-Leistungstransistor</i>
učinski napon	<i>Leistungsspannung</i>
učinski odašiljač	<i>Leistungssender</i>
učinski oscilator	<i>Leistungsozillator,</i> <i>Power-Oscillator (engl.),</i> <i>Leistungsfähiger Oszillator</i>
učinski otpornik	<i>Leistungswiderstand</i>

učinski postavnik	<i>Leistungssteller</i>
učinski rasklopni element	<i>Leistungsschaltelement</i>
učinski rasklopni stupanj	<i>Leistungsschaltstufe</i>
učinski rastavljač	<i>Lasttrennschalter</i>
učinski red	<i>Leistungsreihe</i>
učinski relej	<i>Leistungsrelais</i>
učinski relej s određenim (faznim) kutom	<i>Mischleistungsrelais</i>
učinski sklopnik / kontaktor	<i>Leistungsschutz</i>
učinski strujni krug	<i>Leistungskreis</i>
učinski svitak	<i>Leistungsspule</i>
učinski transformator	<i>Leistungsumspanner</i> <i>Leistungstransformator</i>
učinski tranzistor	<i>Endtransistor, Leistungstransistor</i>
učinski uklopni tranzistor	<i>Leistungsschalttransistor</i>
učinski uljni sklopnik / kontaktor	<i>Leistungsölschütz</i>
učinski usmjerivač	<i>Leistungsstromrichter</i>

Elektrostrojarski rječnik – englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski (Vrban 2003)

učinska sklopka, prekidač	<i>circuit breaker</i>
učinski kabel	<i>power cable</i>
<i>circuit breaker</i>	prekidač, učinska sklopka
<i>power cable</i>	energetski kabel, učinski kabel

Sintagme koje izrazito pripadaju učinskoj elektronici u navedenim rječnicima jesu npr. učinska dioda, učinska konverzija, učinska sklopka, učinski filter, učinski ispravljač, učinski izmjenjivač, učinski MOS tranzistor, učinski usmjerivač.

5. Značenje nekih riječi korijena učin

U prirodnim i tehničkim znanostima, posebice u fizici i elektrotehnici, značenje riječi može se u mnogim slučajevima »otkriti« odgovorom na pitanje kojom se mjerom jedinicom mjeri pojava koju označuje određena riječ. Primjerice, snaga se mjeri jedinicom Ws/s ili kraće Ws , tj. brzinom kojom se prenosi energija ili obavlja rad (Lopac 2009: 214).

Tako se *učin* mjeri obavljenim radom (Ws) u jedinici vremena (s), dakle u vatima (W). Učin je kauzalno izazvan (prouzroččen) tokom struje; za tok struje potreban je napon. *Učinak* je dio učina koji se u nekoj komponenti/uređaju pretvara u koristan rad, primjerice u motoru mehanički rad; mjeri se naravno u vatima (W). *Učinkovitost* je omjer izlazne korisne veličine i ulaznoga uloženog učina, primjerice kod žarulje omjer izlaznoga svjetlosnog toka i ulaznoga električnog učina; mjeri se u lumenima po vatu (lm/W). Učinkovitost se u tehničkoj praksi često naziva djelotvornošću ili stupnjem djelovanja (Jakobović 2007).

Evo kratkih definicija glede primjene u elektrotehnici:

učin *m* [G -ka, N *mn* -ini, G -ina]; rad u jedinici vremena

učinski (*ž* -a, *s* -o) *prid.* [G -oga, -og]; koji se odnosi na učin

učinak *m* [G -inka, N *mn* -inci, G -aka]; rezultat rada, proizvod, posljedica nečega, ono što postoji po drugome kao rezultat neke radnje (HJP); UČINAK, učinka, *m. djelo, djelovanje, uspjeh, učin, posljedica* (Musulin, Pavešić 1967–71: 152)

učinkovit (*ž* -a, *s* -o) *prid.* [G -a, *odr.* učinkoviti, G -oga, -og]; koji donosi plod ili rezultat, djelotvoran (Šonje 2000)

učinkovito *pril.*; na učinkovit način (HJP)

učinkovitost *ž* (G -osti | -osti/-ošću); svojstvo onoga što je učinkovito, djelotvornost, stupanj djelovanja (HJP)

Ono što izaziva događaj zove se uzrok. Tako je struja uzrok učina, a učin uzrok učinaka (npr. mehaničkog, toplinskog i sl.) (Kutleša 2019). Zgodno je reći: učin električne struje stvara mehaničke, toplinske, svjetlosne ... učinke.

6. Naziv *učinska elektronika* u hrvatskom elektrotehničkom nazivlju

Rade Končar – Tehnički priručnik (Jurjević, Plavec 1980)

U tom priručniku nema riječi *učin*. Naziv *učinski transformatori* zamijenjen je nazivom *energetski transformatori*. Zamjena je potpuno ispravna jer se u priručniku radi o transformatorima koji se koriste u energetici, posebice u elektroenergetici. Prema HJP-u, pridjev energetski odnosi se na energetiku⁴. Naziv *učinske sklopke* jednostavno je skraćen samo u *sklopke*.

U poglavlju Industrijska elektronika i automatsko upravljanje potpoglavlje je naslova »Sklopovi energetske elektronike« (str. 542), u kojem je učinjena hereditarna pogreška jer je u to doba »Rade Končar« već proizvodio opremu, ne samo za energetiku, već i za procesnu industriju i električnu vuču.

Rječnici, *Tehnički leksikon* i *Hrvatska enciklopedija*

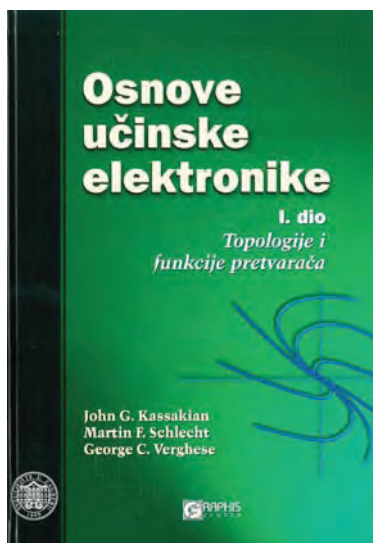
Tablica 2. Naziv *učinska elektronika* u rječnicima, *Tehničkom leksikonu* i *Hrvatskoj enciklopediji*

Publikacija	Natuknica	Prijevod
<i>Elektrotehnički rječnik njemačko-hrvatski</i> (Muljević 1996: 492)	<i>Leistungselektronik</i>	učinska elektronika
<i>Elektrotehnički rječnik hrvatsko-njemački</i> (Muljević, Horvatić 2000: 985)	učinska elektronika	<i>Leistungselektronik</i>
<i>Elektrostrojarski rječnik – englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski</i> (Vrban 2003: 48, 91)	<i>power electronics</i>	energetska elektronika, učinska elektronika
	energetska elektronika, učinska elektronika	<i>power electronics</i>
<i>Tehnički leksikon</i> (Jakobović 2007: 192)	elektronika, učinska; energetska elektronika	<i>power electronics</i> , <i>Leistungselektronik</i> <i>силовая электроника</i>
<i>Hrvatska enciklopedija</i> (Ravlić 2009: 141)	učinska elektronika (energetska elektronika) ⁽¹⁾	nije dan naziv na stranom jeziku

⁽¹⁾ Primijetimo da je naziv *energetska elektronika* naveden u zagradi.

⁴ Sinonim pridjeva *energetski* je pridjev *energetički* [6]. No pridjev *energetički* u inženjerskoj zajednici nije prihvaćen.

Udžbenik *Osnove učinske elektronike I i II* (Kassakian-Schlecht-Vergheese 2010, 2007)

Slika 5. Naslovnica sveučilišnoga udžbenika iz učinske elektronike (prijevod udžbenika *Principles of power electronics*, Massachusetts Institute of Technology, 1991) (Kassakian-Schlecht-Vergheese 2010, 2007)

Naziv učinska elektronika obuhvaća naziv energetska elektronika. Energetska elektronika je elektronika koja se primjenjuje samo u elektroenergetici, a učinska elektronika je elektronika koja se primjenjuje i u drugim područjima, primjerice u električnoj vuči, procesnoj industriji, u vojne svrhe, u kućanstvima i sl.

Svoju zadaću učinska elektronika ispunjava putem svojih uređaja (npr. pomoću učinskih elektroničkih pretvarača). Uređaji učinske elektronike prenose električnu energiju od ulaza do izlaza. Prijenos električne energije određuju ulazni i izlazni učin. Razlika između ulaznoga i izlaznoga učina jesu gubitci. Bitnost su uređaja mali gubitci električne energije, tj. velika učinkovitost. Pri prijenosu obično se mijenjaju obilježja električne energije (valni oblik struje, valni oblik napona, broj faza, frekvencija – uključujući frekvenciju nula) i upravlja tokom električne energije; tako se izvori električne energije prilagođuju trošilima. Dakle, ključna su obilježja uređaja učinske elektronike učinkovitost (Jakobović 2007) i ulazni učin.

7. Kako i zašto je uveden naziv energetska elektronika?

Pravopis hrvatskosrpskog jezika (Jonke, Stevanović 1960, 1967) posljedica je tzv. Novosadskoga dogovora. Novosadski je dogovor dokument od deset zaključaka o jeziku, koji su 1954. sastavili lingvisti i književnici iz Hrvatske, Srbije, Bosne i Hrvatske te Crne Gore (predstavnik Hrvatske pozvala je Matica srpska po svom izboru). Sasta-

nak je organizirala Matica srpska u Novome Sadu radi donošenja zaključaka o potrebi jedinstvenoga pravopisa i ujednačivanja ponajprije hrvatskoga i srpskoga nazivlja za sve struke, a onda i jezičnoga ujednačivanja uopće. Šesti zaključak glasi:

»Pitanje izrade zajedničke terminologije takodje je problem koji zahteva neodložno rešenje. Potrebno je izraditi terminologiju za sve oblasti ekonomskog, naučnog i uopšte kulturnog života.« (ND 2019)

Nakon Novosadskoga dogovora naziv hrvatski jezik postupno nestaje s priručničkih naslova i iz javne uporabe, a zamjenjuje se nazivom hrvatskosrpski jezik ili pak hrvatski ili srpski jezik; izvan Hrvatske posve dominira naziv srpskohrvatski jezik. Nezadovoljstvo je kulminiralo donošenjem Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika (sastavljena 9. ožujka 1967. u Matici hrvatskoj). (ND 2019)

Primjerice, u naslovu je školskoga izdanja pravopisa Matice hrvatske i Matice srpske (Jonke, Stevanović 1960) sintagma *hrvatskosrpski jezik*, u naslovu *Tehničkog rječnika* (Dabac 1969, 1970) riječ *hrvatskosrpski*, a u *Pravopisnom priručniku* (Anić, Silić 1987), objavljenom čak 1987. godine, sintagma *hrvatski ili srpski jezik*.

U takovim prilikama Institut »Nikola Tesla« iz Beograda organizirao je prvo (1973) i drugo (1975) »savetovanje« pod naslovom *Energetska elektronika*. Na završnoj sjednici drugoga savjetovanja formiran je Jugoslavenski koordinacioni odbor savjetovanja o energetskej elektronici, koji se trebao brinuti o cikličkom kruženju savjetovanja od jedne do druge republike. Organizaciju trećega savjetovanja dobila je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i SOUR⁵ »Rade Končar«. Akademik Petar Miljanić iz Srpske akademije nauka i umjetnosti zatražio je od prof. Zlatka Plenkovića, direktora Instituta »Rade Končar«, da ne mijenja naziv savjetovanja. Treće savjetovanje održano je u Zagrebu 1978. godine. Peto savjetovanje održano je u Ljubljani 1984. godine, ali niti Slovenska akademija znanosti in umetnosti nije promijenila naziv *energetska elektronika* u *moćnostna elektronika*.

Naziv *energetska elektronika* legaliziran je JUS-normom⁶ JUS N.A0.551 *Energetska elektronika – Termini i definicije* 1982., s time da je ta norma doslovni prijevod međunarodne norme IEC⁷ 50(551) iz 1982:

- energetska elektronika – dio elektronike koji se bavi energetsom tehnikom
- pretvorba (energetska) (elektronička) – promjena jedne ili više karakteristika nekog električkog energetskeg sustava s pomoću elektroničkih

⁵ SOUR, složena organizacija udruženog rada

⁶ JUS, Jugoslavenski standard

⁷ IEC, International Electrotechnical Commission

ventilskih komponenata, pri čemu je bitno da nema značajnog gubitka snage, karakteristike električkog sustava su, primjerice, napon, broj faza i frekvencija (uključujući frekvenciju nula).

Definicije sugeriraju da se radi o elektronici koja se primjenjuje u energetici. Čak i hrvatska norma HRN IEC 60050-551:1999 *Energetska elektronika* iz 1999. godine nije dovoljno jasna:

- energetska elektronika – područje elektronike koje se bavi pretvorbom ili sklapanjem električne energije, pri čemu se tom energijom upravlja ili ne upravlja.
- (elektronička) (energetska) pretvorba – promjena jedne ili više značajka kojega električnog energetskeg sustava s pomoću elektroničkih ventilskih komponenata, pri čemu je bitno da nema većega gubitka snage. (Značajke su električnog sustava primjerice napon, broj faza i frekvencija, uključujući i frekvenciju nula).

8. Naziv *učinska elektronika* na stranim jezicima

Prema IEC rječniku nazivi su sljedeći:

engl.	<i>power electronics</i>
franc.	<i>électronique de puissance</i>
njem.	<i>Leistungselektronik</i>
polj.	<i>energoelektronika</i>
port.	<i>eletrónica de potencia</i>
rus.	<i>силовая электроника</i>
slo.	<i>močnostna elektronika</i>
srp.	<i>energetska elektronika</i>
španj.	<i>eletrónica de potencia</i>
šved.	<i>kraftelektronik</i>
tal.	<i>elettronica di potenza</i>

Jedino je u poljskom i srpskom jeziku u nazivu riječ *energija*.

Mogući naziv *snažna elektronika* ili *elektronika snage* zbunjuje jer navodi na pogrešno pitanje koja je najmanja snaga uređaja učinske elektronike. Često sam čuo pitanje: može li se uređaj učinske elektronike staviti na stol? Najmanja snaga nije

obilježje uređaja učinske elektronike, već učinkovitost (mali gubitci) bez obzira na snagu. U uređajima učinske elektronike nepoželjne su sve komponente koje unose gubitke, primjerice otpornici i tranzistori u linearnom načinu rada.

9. Naziv skupine predmeta iz područja učinske elektronike na Tehničkom fakultetu / Elektrotehničkom fakultetu / Fakultetu elektrotehnike i računarstva u Zagrebu

Tablica 3. Mijenjanje naziva skupine predmeta iz područja učinske elektronike od 1926. do 2019. (Petković 1996; Uremović 1969)

Početna šk. god. nastavnog programa	Naslov skupine predmeta	Početna šk. god. nastavnog programa	Naziv skupine predmeta
1919/20.	nije se predavao	1967/68.	Usmjerivači
1926/27.	nije se predavao	1970/71. ETF-3	Usmjerivači
1936/37.	nije se predavao	1980/81. ETF-4	Energetska elektronika
1947/48.	Električni usmjerivači	1994/95. FER-1	Energetska elektronika
1951/52.	Usmjerivači	2005/06. FER-2	Učinska elektronika
1959/60.	Usmjerivači	2019/20. FER-3	Energetska elektronika

Tablica 3. pokazuje da se razvojem područja pretvorbe obilježja električne energije i upravljanja tokom električne energije, posebice električkih ventila, mijenjao naziv skupine predmeta. Vrijeme usmjerivača je vrijeme vladavine živinih ventila, najprije sa staklenom posudom, a zatim s čeličnom posudom. Već je 1970. godine postalo jasno da dolazi vladavina poluvodičkih ventila – silicijskih dioda i tiristora. No, sve do 1980. godine, do uvođenja nastavnog programa ETF-4, nije bilo prilike da se promijeni naziv Usmjerivači. Dogovorom predstojnika Zavoda za elektrostrojarstvo i automatizaciju (ZESA), prof. Radenka Wolfa i predstojnika Zavoda za elektroniku prof. Stanka Turka, odlučeno je da se u nastavnom programu ETF-4 promijeni naziv u Energetska elektronika i da matični zavod predmeta bude ZESA. U to doba forsiranja zajedničkoga nazivlja hrvatskog i srpskog jezika nije se niti pomišljalo da se uvede naziv učinska elektronika. Prva je prilika izmjene naziva 1994. godine, uvođenjem nastavnog programa FER-1, bila propuštena. Naziv učinska elektronika uveden je 2005. godine u nastavnom programu FER-2.

U jesen 2019. godine, demokratskim glasanjem, u nastavni program FER-3 vraćen je naziv energetska elektronika. Kada se znanstvene činjenice potvrđuju gla-

sanjem, prestaje svaka znanost! Takvim demokratskim glasanjem planet Pluton izbačen je 2006. godine iz Sunčeva sustava pravih planeta.⁸

10. Zaključak

Nazivi *energetska elektronika* i *učinska elektronika* nisu sinonimi. Energetska je elektronika (engl. *energy electronics*) dio učinske elektronike koji se primjenjuje u elektroenergetici. Pridjev *energetski* označuje područje primjene, a pridjev *učinski* označuje bitnu intrinzičnu značajku (učinkovitost) elektroničkih sklopova za pretvorbu obilježja električne energije i upravljanje tokom električne energije.

Naziv *učinska elektronika* zadovoljava sva terminološka načela (Jakobović 2005): načelo jednoznačnosti (jedan naziv za jedan pojam i obratno), načelo razumljivosti (naziv podsjeća na pojam), načelo stručnosti (zadovoljavanje potreba struke), načelo jezične ispravnosti (usklađivanje s jezičnim normama), načelo informacijske pouzdanosti (izbjegavanje istoznačnica, sličnoznačnica i sl.) i načelo tvorbene plodnosti (mogućnosti tvorbe drugih vrsta riječi).

Povijesno i sadašnje vrludanje između naziva *energetska elektronika* i *učinska elektronika* pokazuje da jezični preskriptivizam može biti instrument moći, odnosno sredstvo održavanja dominacije pojedinih društvenih skupina i naroda nad drugima.

---

⁸ Pluton bi ponovno mogao postati planet, <https://net.hr/danas/znanost/hoce-li-se-konacno-ispraviti-nepravda-pluton-bi-ponovno-mogao-postati-planet/> (pristupljeno 5. I. 2020)

LITERATURA

- Anić**, Vladimir (ur.) (2002). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- Anić**, Vladimir, **Silić**, Josip (1987). *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (2. izdanje). Zagreb: Sveučilišna naklada Liber–Školska knjiga.
- Babić**, Stjepan, **Finka**, Božidar, **Moguš**, Milan (1971). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić**, Stjepan, **Finka**, Božidar, **Moguš**, Milan (1996). *Hrvatski pravopis* (4. izdanje). Zagreb: Školska knjiga.
- Belin**, Boris (ur.) (1954). *Informacije Rade Končar*, br. 1.
- Boranić**, Dragutin (1941). *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (8. izdanje). Zagreb: Nakladni zavod Banovine Hrvatske.
- Boranić**, Dragutin (1951). *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (10. izdanje). Zagreb: Školska knjiga.
- Dabac**, Vlatko (1969). *Tehnički rječnik – 1. dio, Njemačko-hrvatskosrpski*. Zagreb: Tehnička knjiga.
- Dabac**, Vlatko (1970). *Tehnički rječnik – 2. dio, Hrvatskosrpsko-njemački*. Zagreb: Tehnička knjiga.
- Jakobović**, Zvonimir (2005). Načela tvorbe hrvatskoga strukovnog nazivlja u ambalažnoj struci. *Ambalaža*, 10/2, str. 83–85.
- Jakobović**, Zvonimir (ur.) (2007). *Tehnički leksikon A–Ž*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Jonke**, Ljudevit, **Stevanović**, Mihailo (ur.) (1960). *Pravopis hrvatskosrpskog jezika* (školsko izdanje). Zagreb–Novi Sad: Matica hrvatska–Matica srpska.
- Jonke**, Ljudevit, **Stevanović**, Mihailo (ur.) (1967). *Pravopis hrvatskosrpskog jezika* (školsko izdanje; 5. izdanje). Zagreb–Novi Sad: Matica hrvatska–Matica srpska.
- Jurjević**, Vladimir, **Plavec**, Viktor (ur.) (1980). *Rade Končar – Tehnički priručnik* (4. izdanje). Zagreb: SOUR Rade Končar–IRO Tehnička knjiga.
- Kaiser**, Dragutin (1956). *Elektrotehnika – osnovi* (4. izdanje). Zagreb: Tehnička knjiga, str. XXIV i XXV.
- Kassakian**, John G., **Schlecht**, Martin F., **Vergheese**, George C. (2007). *Osnove učinske elektronike, II. dio: Dinamika i upravljanje* (preveo Zvonko Benčić). Zagreb: Graphis.
- Kassakian**, John G., **Schlecht**, Martin F., **Vergheese**, George C. (2010). *Osnove učinske elektronike, I. dio: Topologije i funkcije pretvarača* (preveo Zvonko Benčić). Zagreb: Graphis.
- Kutleša**, Stipe (ur.) (2019). *Filozofski leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Lončar**, Josip (1942). *Osnovi elektrotehnike I* Zagreb: Hrvatska državna tiskara u Zagrebu.
- Lončar**, Josip (1947). *Osnovi elektrotehnike II* Zagreb: Nakladni zavod hrvatske.
- Lončar**, Josip (1956). *Osnovi elektrotehnike I* (4. prošireno izdanje). Zagreb: Tehnička knjiga.
- Lončar**, Josip (1958). *Osnovi elektrotehnike II* (4. prošireno izdanje). Zagreb: Tehnička knjiga.
- Lončar**, Josip (1965). *Električna mjerenja* (4. izdanje). Zagreb: Tehnička knjiga.
- Lopac**, Vjera (2009). *Leksikon fizike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Muljević**, Vladimir (1996). *Elektrotehnički rječnik njemačko-hrvatski*. Zagreb: Školska knjiga.
- Muljević**, Vladimir, **Horvatić**, Željko (2000). *Elektrotehnički rječnik hrvatsko-njemački*. Zagreb: Školska knjiga.
- Musuljin**, Stjepan, **Pavešić**, Slavko (ur.) (1967–71). *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, XIX. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- Petković**, Tomislav (ur.) (1996). *Spomenica 1956.–1996., 40. obljetnica Fakulteta elektrotehnike i računarstva*. Zagreb: Fakultet elektrotehnike i računarstva–Element.
- Plohl**, Miroslav (1927a). *Čaka struja I*, sv. I–VII (skripta). Zagreb: Udruženje slušača Tehničkog fakulteta.
- Plohl**, Miroslav (1927b). *Čaka struja II*, sv. VII (skripta). Zagreb: Udruženje slušača Tehničkog fakulteta.

- Plohl**, Miroslav (1928a). *Jaka struja I, Izmjenična jaka struja. Mjerenja* (skripta). Zagreb: Udruženje slušača Tehničkog fakulteta.
- Plohl**, Miroslav (1928b). *Jaka struja II*, sv. IX (skripta). Zagreb: Udruženje slušača Tehničkog fakulteta.
- Ravlić**, Slaven (2009). *Hrvatska enciklopedija, Tr–Ž*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Šarić**, Ljiljana, **Wittschen**, Wiebke (2008). *Rječnik sinonima hrvatskoga jezika*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Šonje**, Jure (ur.) (2000). *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža–Školska knjiga.
- Šulek**, Bogoslav (1874). *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*. Zagreb: Narodna tiskara Dra. Ljudevita Gaja.
- Uremović**, Ivan (ur.) (1969). *Spomenica 1919.–1969., 50 godina studija elektrotehnike u Hrvatskoj*. Zagreb: Elektrotehnički fakultet Sveučilišta u Zagrebu–Tehnička knjiga.
- Vrban**, Marija (2003). *Elektrostrojarski rječnik – englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski*. Zagreb: Graphis.

MREŽNI IZVORI

- HJP* = Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/> (pristupljeno 4. I. 2020)
- ND* = Novosadski dogovor, <http://ihj.hr/iz-povijesti/novosadski-dogovor/70/> (pristupljeno 24. XI. 2019)
- Pluton bi ponovno mogao postati planet*, <https://net.hr/danas/znanost/hoce-li-se-konacno-isppraviti-nepravda-pluton-bi-ponovno-mogao-postati-planet/> (pristupljeno 5. I. 2020)

USE OF THE TERM UČINSKA / ENERGETSKA ELEKTRONIKA (POWER / ENERGY ELECTRONICS)

Zvonko Benčić

University of Zagreb, Faculty of Electrical Engineering and Computing
zvonko.bencic@fer.hr

ABSTRACT: The use of the noun *učin* (effect) and adjective *učinski* (effective) in Croatian electrotechnical terminology is examined, covering the period from the publication of Šulek's Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja [Croatian-German-Italian Dictionary of Scientific Terminology] in 1874 until today. It has been established that the term *energetska elektronika* (energy electronics) encompasses only part of meaning of *učinska elektronika* (power electronics), that is, the part used in power engineering. The term *učinska elektronika* is in line with the terminology used in most European languages (e. g. English, German, French, Russian, Italian, Slovenian) and satisfies all the principles of the formation of professional terminology.

Keywords: *energy electronics; power electronics; effect; efficacy*

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje-Nekomercijalno (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Sadržaj smijete umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti i prerađivati ga, uz obvezno navođenje autorstva, te ga koristiti samo u nekomercijalne svrhe.